

УДК 378.22.015.311.041-057.874

В.І. МИРОШНИЧЕНКО

Головне управління освіти і науки облдержадміністрації, Полтава

ПІДГОТОВКА ВЧИТЕЛЯ ДО ФОРМУВАННЯ САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФІЛЬНОГО НАВЧАННЯ

У статті розглядаються проблеми підготовки вчителя до формування самоосвітньої компетентності учнів у процесі профільного навчання. Висвітлюються шляхи, етапи формування життєвих компетентностей та самоосвітньої зокрема.

Ключові слова: профільне навчання, ключова життєва компетентність, емоційний інтелект, самоосвітня компетентність, емоційна обдарованість.

Постановка проблеми. Дослідження педагогічної спадщини А.С. Макаренка в контексті проблем підготовки вчителя показує, що його ідеї можуть бути орієнтирами у підготовці сучасного педагога як творчої особистості. Становлення майбутніх педагогів має базуватися на залученні до сучасних інноваційних систем, що включають: особистісно зорієнтоване навчання; компетентісно орієнтовані підходи; інтерактивні технології; інтегроване, профільне та розвивальне навчання; проектні технології; тестове оцінювання навчальних досягнень учнів та ін. [5, с.9]. Третє тисячоліття відзначається стрімким зростанням значущості науки і освіти в житті людства та кожної особистості. Наука і освіта мають вирішувати конкретні життєві проблеми людини, тому вони повинні реформуватися. Перспективним напрямком реформування сфери освіти є впровадження профільного навчання та компетентісно орієнтованих підходів у розвитку творчої, конкурентоспроможної особистості.

Виклад основного матеріалу. Перегляд основних концепцій змісту освіти передбачає розширення тих можливостей, які відкривають перед учнівською молоддю життєві компетентності. Комплекс знань, умінь і навичок є підґрунтям для набуття необхідних життєвих компетентностей. Набуття знань, умінь і навичок трансформується в компетентності і сприяє гармонійній взаємодії з технологічним суспільством. Уже проведено узагальнення процесу формування ключових життєвих компетентностей за трьома блоками: соціальні, мотиваційні, функціональні [3, с.71].

Особистісні ціннісні орієнтації молоді спираються саме на ключові життєві компетентності. Життєві компетентності дають можливість людині ефективно брати участь у багатьох соціальних сферах і роблять внесок у розвиток суспільства та особистісного успіху. Вони становлять основний набір найзагальніших понять, які включають деталізовані знання, уміння, навички, цінності та відносини.

Ключові компетентності пов'язані з життєвими цілями, умінням співпрацювати, з розвитком відповідальності, з підготовкою особистості до ринку праці та ін.

Реалізуючи ідею особистісно орієнтованої освіти, на уроках різних освітніх галузей учитель має можливість формувати цілий ряд компетенцій, що складають в кінцевому результаті ключові життєві компетентності.

Ключові компетентності мають предметний характер, формування яких відбувається в комплексі, при вивченні багатьох загальноосвітніх дисциплін. Можна виділити основні етапи процесу формування ключових життєвих компетентностей майбутніх фахівців: формування базових умінь і навичок (початковий); розробка творчих завдань із застосуванням знань у всіх аспектах трудової підготовки (основний);

моделювання типових ситуацій у навчальній діяльності (закріплюючі); оцінка та самооцінка рівня сформованості ключової життєвої компетентності за визначеними критеріями (підсумковий). На останньому етапі відбувається аналіз та самоаналіз досягнень і недоліків, підвищення рівня мотивації навчання.

На цьому етапі застосовувався весь методичний комплекс дослідження рівня компетентності – тести, різнорівневі та корекційні завдання, кореляційний аналіз та ін. При цьому на будь-якому етапі формування можна виділити такі загальні елементи: мотиваційно-цільовий, що вказує на наявність мотиву досягнення мети, інтерес та готовність до роботи; когнітивний як наявність відповідних знань, умінь, і здатності використання інформаційної техніки; операційно-діяльнісний, що демонструє ефективність інформаційної діяльності із застосуванням інформаційних технологій; рефлексивний – забезпечує готовність до пошуку вирішення проблем, творчого потенціалу особистості учня. Профільна освіта базується на особистісно-орієнтованих підходах.

У процесі профільного навчання важливо підвести учня до формування самоосвітньої компетентності. Самоосвітня компетентність базується на спеціально організованій педагогом діяльності, що включає формування таких якостей, як самостійність, спостережливість, відповідальність, самоорганізація, креативність. Світосприймання та специфіка проявляється в умінні виявляти різні форми активності та володіння інформаційно-технологічною компетентністю.

При організації навчання, орієнтованого на формування самоосвітньої компетентності, слід мати на увазі, що розвиток навчальних здібностей учня відбувається не тільки через оволодіння нормативною діяльністю, а й через постійне збагачення інтелекту, перетворення суб'єктивного досвіду в джерело власного розвитку. Основним результатом формування самоосвітньої компетентності повинно стати формування пізнавальних здібностей та вмінь здобувати потрібну інформацію протягом усього власного життя [4, с.7-8].

Можна виділити сучасні підходи до формування самоосвітньої компетентності. Головним при цьому є не предмет, якому навчаємо, а особистість, яку формуємо. Активність і самостійність проявляється в проблемних ситуаціях, що спонукають думати, аналізувати, робити висновки, самостійно вирішувати проблеми. Творчий компонент учня розвивається всебічним аналізом проблеми, пошуком різних шляхів її вирішення, використанням інноваційних форм та методів роботи; розумінням причинно-наслідкових зв'язків. Логічне обґрунтування своїх дій, використання логічних структур та зв'язків допомагають міцнішому запам'ятовуванню, ніж розрізнені знання. Перспективи навчання, врахування особливостей особистості, її життєвого досвіду, інтересів оптимізує процес формування інформаційно-технологічних компетентностей, які тісно корелюють з самоосвітньою.

Самоосвітня компетентність передбачає формування емоційного інтелекту. Даніел Гоулман визначає «емоційний інтелект» як здатність усвідомлювати свої емоції та емоції інших, щоб мотивувати себе та інших, і щоб добре керувати емоціями наодинці з собою і при взаємодії з іншими. Крім того, він виділяє емоційну обдарованість – це метаздібність, що визначає, наскільки добре ми вміємо користуватись будь-якими іншими навичками і вміннями, якими володіємо... [2, с.64].

У контексті акмеологічної освіти деякі дослідники акцентують увагу на важливості формування «суперінтелекту», що включає творчий, особистісний, соціальний та духовний компоненти. Отже, самоосвітня компетентність пов'язана з успішною реалізацією особистості, вона збільшує її інтелектуальні та фізичні здібності і нарощує високий творчий потенціал [1, с.63].

Висновки та перспективи подальших розвідок. Педагогічна спадщина А.С.Макаренка збагачує освітню теорію і практику багатьма фундаментальними

положеннями, тому вони повинні використовуватись у науково-педагогічній діяльності вчителів з урахуванням сучасних соціальних умов розвитку суспільства.

Список використаної літератури

1. Бьюзен Т. *Суперинтеллект* / Т. Бьюзен; пер. с англ. Ю. Е. Андреева. – 4-е изд. – Минск : «Попурри», 2008. – 400 с.
2. Гоулман Д. *Эмоциональный интеллект* / Дэниел Гоулман; пер. с англ. А. П. Исаевой. – М. : АСТ: АСТ МОСКВА; Владимир : ВКТ, 2009. – 478 с.
3. Кленко С. Ф. *Компетенція освіти. Модернізаційні процеси в сучасній освіті* / С. Ф. Кленко. – К. : Шкільний світ, 2008. – 120 с.
4. Мирошниченко В. І. *Профільна освіта у формуванні творчої особистості ХХІ століття* / уряд. Л. Ф. Пашко, Н. В. Корягіна, О. П. Коваленко, Л. І. Симоненко // *Формування ключових життєвих компетентностей у процесі профільного навчання*. – Полтава : ПОІППО, 2009. – 148 с. – С. 6-8.
5. Пашко Л. Ф. *Науково-теоретичні основи змісту сучасної освіти* / Автори-упорядники: Л. Ф. Пашко, О. П. Коваленко, Н. В. Корягіна // *Науково-методичні основи змісту сучасної освіти (курс лекцій): наук.-метод. посіб.* – Полтава : ПОІППО, 2008. – 261 с. – С. 9.

В.И. Мирошниченко

Главное управление образования и науки облерадминистрации, Полтава

ПОДГОТОВКА УЧИТЕЛЯ К ФОРМИРОВАНИЮ САМООБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧЕНИКОВ В ПРОЦЕССЕ ПРОФИЛЬНОГО ОБУЧЕНИЯ

В статье рассматриваются проблемы подготовки учителя к формированию самообразовательной компетентности учеников в процессе профильного обучения. Освещаются пути, этапы формирования жизненных компетентностей и самообразовательной в частности.

Ключевые слова: профильное обучение, ключевая жизненная компетентность, эмоциональный интеллект, самообразовательная компетентность, эмоциональная одаренность.

V.I. Myroshnychenko

Central Department of Education and Science of Regional Administration, Poltava

TEACHER'S PREPARATION FOR FORMING PUPILS' SELF EDUCATION COMPETENCE IN THE PROCESS OF PROFILE LEARNING

In the article the problems of teacher's preparation for forming pupils' self education competence formation in the process of profile learning. Ways are examined, stages of competencies formation and self education in particular are given.

Key words: profile studies, key vital competence, emotional intellect, selfeducation competence, emotional gift.